

Szántó Anna

Innováció, technológia, tradíció – beszámoló a XX. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszusról

Augusztus 26-a és 28-a között rendezték meg a Debreceni Egyetem Tudományegyetemi Karok, a Magyar Alkalmazott Nyelvészek és Nyelvtanárok Egyesülete (MANYE), valamint az MTA Debreceni Területi Bizottságának Nyelvtudományi Munkabizottsága által szervezett XX. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszust, amely *Az alkalmazott nyelvészet ma: innováció, technológia, tradíció* címet viselte.

1. kép

A Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Karának épülete

A kongresszus immár két évtizede teremt fórumot a Kárpát-medencei alkalmazott nyelvészeti kutatók, a köz- és a felsőoktatásban tevékenykedő nyelvtanárok, valamint a gyakorlati szakemberek (fordítók, szótárszerkesztők, nyelvkönyvírók, számítógépes nyelvészek stb.) számára. A XX. jubileumi rendezvényen a sok éve hagyományosan megjelenő témák mellett különös hangsúlyt helyeztek a nyelvtechnológia és a számítógépes nyelvészet eredményeire, az idegennyelv-oktatásra és a megváltozott társadalmi, gazdasági és pedagógiai kontextusban zajló nyelvi képzésre, valamint a nyelvi változások, az irodalmitól eltérő nyelvváltozatok és a szövegtani kutatások alkalmazott nyelvészeti aspektusaira.

A kongresszuson születésének 80. évfordulója alkalmából megemlékeztek Papp Ferenc akadémikusról, a Debreceni Egyetem professzoráról és díszdoktoráról, a magyar nyelvtudomány és alkalmazott nyelvészet meghatározó alakjáról. A konferenciát Bartha Elek nyitotta meg, majd a Brassai-émlékérmet adták át Cs. Jónás Erzsébetnek, a Nyíregyházi Főiskola egyetemi tanárának. A megnyitót követően Székely Gábor, a Nyíregyházi Főiskola egyetemi tanára emlékezett Papp Ferencre. A plenáris előadásokon Petőfi S. János *A mondatnyelvészettől a multimédiális kommunikátumok létrehozásáig. Az idegen nyelvek oktatása mint*

alkalmazott szövegtan, valamint Bakonyi István *Háború és béke az orosz nyelvben* című előadását hallgathatták meg a résztvevők.

Ezt követően a tanácskozás négy különböző helyszínen kerekasztal-beszélgetésekkel folytatódott. A megbeszélések témái a szekcióülésekhez illeszkedően a következők voltak: *Köznyelv és szleng a lexikográfiában*, *Államnyelvek és kisebbségi nyelvek a XXI. századi Európában*, *Az internet kihívásai – könyvdigitalizálás és elektronikus könyvtárak*, *A magyar mint idegen nyelv lexikográfiai és tankönyvi háttere*.

2. kép
Sturcz Zoltán előadása

A kongresszus második napján Sturcz Zoltán, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem docense tartott plenáris előadást, *Húsz év a felsőoktatási nyelvoktatásért* címmel. Majd a közel 200 fős hallgatóság mintegy 16 szekcióban 144 előadás közül válogathatott. A poszterszekcióban tizenkét posztert mutattak be, ezeket a tanácskozás teljes időtartama alatt meg lehetett tekinteni. A kongresszus sokszínűségét az itt megjelent témák is bizonyították, például Kránicz Rita *A kórházpedagógusok tanóráinak elemzése*, Gerliczkiné Schéder Veronika *A baleseti és/vagy traumás agysérülések nyomán létrejött nyelvi és beszédzavarok lovas terápiás rehabilitációjának lehetőségei*, Sárkényné Lőrinc Anita *A beszélőváltás mechanizmusa házi orvosok szívbetegekkel folytatott beszélgetéseiben*.

A szekciók többsége az alkalmazott nyelvészeti kongresszusok hagyományainak megfelelően az idegennyelv-oktatással, a fordítástudománnyal, a többnyelvűséggel, a szakmai kommunikációval, a nyelvészet és az informatika kapcsolatával, az interkulturális kommunikációval és az EU-nyelvhasználattal foglalkozott. Új szekcióként mutatkozott be a *Multimodális ember-gép kommunikáció*. Egy-egy szekció, mint például a *Fordítástudomány*, *Szaknyelvi kommunikáció és terminológia* együttesen harminc előadással jelentkezett, míg *A magyar mint anyanyelv oktatása és használata* mindössze három előadással képviseltette magát. Ennek ellenére nem volt oka az elkeseredésnek annak sem, akit elsősorban az anyanyelv-pedagógiai előadások vonzottak a kongresszusra. Az előadók három különböző aspektusból közelítettek a szekció címében is szereplő anyanyelvoktatáshoz.

3. kép

A magyar mint anyanyelv oktatása és használata szekció hallgatósága

Elsőként a szekció elnöke, Lőrincz Julianna, az Eszterházy Károly Főiskola tanára *A nyelvi variánsok helye és szerepe az anyanyelvoktatásban* címmel tartott előadást. Az előadó a nyelvi változások folyamatáról beszélt, a nyelvi variativitás a magyar nemzeti nyelv határon túli változatainak kontextusában. Hangsúlyozta, hogy az anyanyelvoktatásban a nyelvi kommunikáció különböző szintjein megnyilvánuló variáns jelenségek fontos helyet foglalnak el mind az általános iskolai, mind pedig a középiskolai nyelvi-kommunikációs tananyagban. Beszámolt azokról a Nemzeti alaptantervben (NAT) az általános iskola felső tagozatára előírt követelményekről, amelyek a nyelvi változások és a nyelvi variánsok tanításával kapcsolatban állnak. Későbbi vizsgálataiban a szlovákiai magyar nyelvű alapiskola megfelelő évfolyamai számára a nyelvi változásokat és nyelvi variánsokat érintő tantervi követelményeket kívánja vizsgálni és egybevetni a magyarországi követelményekkel.

Másodikként Parapatics Andreának, az ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola hallgatójának előadása következett *A szleng tanítása középiskolai magyar nyelvtankönyveink tükrében* címmel. Az előadó bemutatta a középiskolás tanulók szlenghez kapcsolódó attitűdjeinek a jellemzőit. Körképet kaptunk arról, hogy a 9–12. évfolyamos diákok mit tanulnak a szleng nyelvi és társadalmi helyzetéről, szerepéről, megítéléséről. Kutatásához 46 tankönyvben, munkafüzetben és feladatgyűjteményben vizsgálta meg nemcsak a nyelv rétegződéséről szóló fejezeteket, hanem azokat is, ahol szintén szó eshet a szlengről, így például a kommunikáció, a szóképzés vagy a stílus témakörét. Megállapította, hogy a tankönyvekben nem egységesen jelenik meg a vizsgált témakör, sőt némelyik tankönyvben egyáltalán nem szerepel. Felhívta a figyelmet arra, hogy sem a szleng, sem a hozzá kapcsolódó fogalomrendszer nem képvisel azonos terminológiai rendszert. Így a pedagógus felelőssége az, hogy melyik tankönyv mondanivalójával azonosul. Ugyanakkor mindenképp szükséges lenne nemcsak az előadásban tárgyalt téma, hanem valamennyi anyanyelvi témakör egységesítése. Néhány, a gyakorlatban már kipróbált feladat bemutatása zárta az előadást, amelyek alternatívák lehetnek a szleng mint egyre inkább terjedő nyelvi és társadalmi jelenség jellegzetességeinek és használatának hatékonyabb és színesebb tanításához.

Végül Szabó Veronikának, a PTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola hallgatójának *Tradíciók és/vagy reformok? Problémák a nyelvoktatásban* című előadása következett. Azzal foglalkozott, hogy a grammatika, mint az iskolai keretek között zajló anyanyelvi nevelés egyik központi témája, miképpen sajátítható el oly módon, hogy a diákok és a tanárok egyaránt hasznosnak, ne pedig szükséges rossznak véljék. Felmerült az a provokatív kérdés is, kell-e nyelvtan a közoktatásban. Ha a válasz igen, akkor milyen életkortól, milyen módszertannal és milyen nyelvelmélet alapján? Az iskolai nyelvtankönyvek többsége a hagyományos leíró

nyelvtan kategóriáit használja. Mivel azonban nem épít közvetlenül egyetlen modellre sem, módszereit tekintve eklektikussá válik. Vajon ebben a helyzetben milyen nyelvészeti diszciplínák lehetnének alkalmasak arra, hogy segítségükkel a diákok többet tudjanak meg a nyelvről. A problémafelvető előadásban ilyen és ehhez hasonló kérdésekre kaphattunk választ, mégpedig az anyanyelvoktatás különböző korszakaikat tekintve, a mai véleményeket is beleértve.

4. kép
Parapatics Andrea és Lőrincz Julianna – A magyar mint anyanyelv oktatása és használata szekció előadói

További anyanyelvi témájú előadások szinte minden szekcióban elhangzottak. Ilyen volt például Schrim Anita *A diskurzusjelölők funkciója a nyelvhasználók szerint* című előadása, amely nem tisztán anyanyelv-pedagógiai kérdésekkel foglalkozott, ám mindenképpen hasznos lehet egy gyakorló magyar tanár számára. Az előadó arra kereste a választ, hogy a nyelvészeti szakirodalom elméleti állításai milyen viszonyban vannak a nyelvhasználóknak a diskurzusjelölőkre vonatkozó intuícióival és attitűdjeivel. Egy 53 adatközlőből álló, véletlen minta kérdőíves vizsgálata a következő hipotéziseket igazolta a *hát*, az *ugye*, a *vajon*, az *-e* és a *szóval* diskurzusjelölőkről: 1. A nyelvhasználók körében erős a vizsgált diskurzusjelölők stigmatizáltsága. 2. A diskurzusjelölők emocionális és expresszív funkcióját felismerik és használják a naiv beszélők. 3. A nyelvhasználók felismerik az elemek interakciós funkcióját. 4. A megnyilatkozás propozicionális tartalmának az érintetlenségét is érzik a beszélők. Az előadó későbbi kutatásaival azt kívánja vizsgálni, hogy nagyobb elemű rétegzett mintavétel hogyan módosítja ezeket a hipotéziseket.

Szorosan ehhez a témához kapcsolódott a pszicholingvisztikai szekcióban Krómer Anna *Diskurzusjelölők gyerekcipőben* című előadása, amely egy óvodás gyermekek körében végzett vizsgálatról számolt be. Miért is lehet ez fontos a jövőre nézve? Az óvodáskori nyelvhasználat megfigyelésével olyan kérdésekre kaphatunk választ, hogy milyen kortól jelenik meg a diskurzusjelölők használata; mely diskurzusjelölőket sajátítják el és használják először a gyermekek; vajon mutat-e valamilyen megoszlást a diskurzusjelölők alkalmazása ebben a korban a fiúk és a lányok között. A diskurzusjelölők használata ugyan nem módosítja a megnyilatkozás igazságértékét, de mindenképp színesíti, árnyalja a mondandót, illetve emocionális tartalmáról és beszédtervezési folyamatokról tanúskodik, így a diskurzusban való megjelenésük bizonyos fokú absztrakciós készség meglétére utal.

A *magyar mint idegen nyelv I.* szekcióban Gaál Zsuzsanna *Szövegértés és szövegalkotás a magyar mint idegen nyelv oktatásában* című előadásában empirikus adatokat bemutatva ismertette a magyar mint anyanyelvet, valamint a magyar mint idegen nyelvet tanulók szövegértési, illetve szövegalkotási készségeinek azonosságait és különbségeit. A GMP-diagnosztika GMP 12-es altesztjével mérte fel a magyar mint idegen

nyelvet tanulók hallás utáni szövegértését. Kontrollcsoportként a magyar mint anyanyelvet tanuló diákok szolgáltak. Az átlageredményekben nem tapasztalt jelentős különbséget a két csoport között. Mindkét csoportban az ok-okozati összefüggésre irányuló kérdések okozták a legtöbb problémát. Míg az anyanyelvet idegen nyelvként tanulók 57,1%-a teljesített 80–100%-os érték között, addig az anyanyelvi diákok teljesítménye ebben az intervallumban 63% volt. Az ilyen típusú kutatások célja megtalálni a magyar mint idegen nyelv, valamint a magyar mint anyanyelv oktatása és használata közötti kapcsolódási pontokat. Ez lehetővé teszi mindkét terület integrált fejlesztését, sőt lehetőséget nyújt arra is, hogy mind az anyanyelvi, mind az idegen nyelvi kommunikatív kompetencia fejlesztésére olyan oktatási anyagok, programcsomagok jöhessenek létre, amelyek figyelembe veszik a tanulók életkori sajátosságait, érdeklődését és ismereteit.

Horváth Zsuzsa tankönyvszerző, az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet munkatársa *Szövegértés-felfogások a hazai és a nemzetközi tanulói tudásszint-vizsgálatokban* címmel tartott előadást. Az elmúlt évtizedekben megjelenő szövegértési vizsgálatok jelentőségét mutatta be. Magyarországon az 1970-es évek óta folynak különböző életkorú tanulók reprezentatív mintáján végzett szövegértési vizsgálatok. Az IEA (*International Association for the Evaluation of Educational Achievement*), valamint az OECD PISA (Programme for International Student Assessment) egyaránt saját szövegértés-felfogásra építve szerkeszti a tesztek, és értelmezi a majd 50 részt vevő ország tanulmányainak eredményeit. A 2009-es PISA-vizsgálatban – a 2000-es év után – ismét a szövegértés állt a középpontban, amelynek eredményeit idén ismertetik Párizsban. Kevésbé ismeretes a 2001 óta zajló 6., 8. és 10. évfolyamos tanulók körében végzett teljes körű hazai vizsgálat (Országos kompetenciamérés), amely szintén kidolgozta a szövegértési képesség empirikus mérésének tartalmi keretét. 2003 kivételével minden évben végeztek felmérést. A vizsgálatok jelentősége aligha kérdőjelezhető meg, miután napjainkban szövegekkel bánni, szövegeket értelmezni univerzális és alapvető kulturális töke. Ezért érdemes megvizsgálni, milyen szempontokat követnek a több országból szerveződő szakmai közösségek a tesztek összeállításában, illetve milyen nyelvhasználói tudáskeretet feltételeznek a vizsgált – esetenként igen eltérő kulturális háttérű – különböző nyelvű tanulói népességről. Mindenképpen szükség van a hazai kompetenciamérésekre is, hiszen nagyon nehezen hasonlítható össze például egy arab ország eredménye egy európai ország eredményével. Különösen tanulságos a szövegértés sikeres megoldásainak és tipikus nehézségeinek a szövegek makro- és mikroszintjére egyaránt visszavezethető feltárása.

5. kép
A kongresszus záróülése, Szépe György előadása

A konferencia zárónapján a szekcióüléseket követően Szépe György, egyetemi tanár *Visszatekintés a MANYE elmúlt húsz évére* címmel tartott előadást. Ezt követően Csűry István, a Debreceni Egyetem

Bölcsészettudományi Karának dékánhelyettese értékelte a konferencia három napját, majd átadta a képzeletbeli stafétabotot a következő MANYE-kongresszus házigazdájának, a Nyugat-Magyarországi Egyetemnek, amelyet személyesen az egyetem Bölcsészettudományi Karának helyettes dékánja Antonio Donato Sciacovelli vehetett át. Így a XXI. MANYE-kongresszust, immáron másodjára Szombathelyen rendezik meg. A most elhangzó előadások a 2011 nyarán tartandó kongresszusra jelennek meg kötet, illetve CD formájában.

Szántó, Anna: Innovation, technology and tradition – A report on the 20th Hungarian applied linguistics conference

Az írás szerzőjéről

Szántó Anna
Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, Magyarország
szantoanna1984[kukac]gmail.com